

össze, hogy szemünk csak egy virágot lát. Egyik sem akar más lenni vagy feltűnni; nincs közöttük irigység, mind egyformák.

Nézzünk csak körül; mindenütt szerető, összesímult virágok meleg fészkei bólogatnak felénk. Ugye, megértjük, mit súgnak: hogy mi is szeretettel legyünk egymás iránt. Különösen a jó édestestvérek szeressék egymást; ne civakodjanak, hanem szeretettel összesímulva szerezzenek örömet édesszüleiknek, kik annyit fáradnak értük.

De még valamit mondanak; hallgassuk csak: Látod, amíg élek, amíg le nem hajtom fejem, mindig hófehér leszek, mindig illatos maradok.

Ugy-e te is virág vagy a jó Isten szívéen? Csakhogy te nem fogsz elhervadni soha. De, virágtestvérem, te is ilyen maradsz-e? Őrzöd-e fehérségedet? Adsz-e lelki-illatot? Ha lehetne a mi lelkivirágunkról is fényképfelvételt csinálni úgy, mint a virágokról, Istenem milyen lenne az?

Pedig, pedig van ám mégis valaki, aki csinál felvételt, s ez a valaki az Órangyalunk. És ez a kép megmarad, el lesz téve; megnézi a jó Isten. S ha ez a kép csunya s a jó Isten elteszi, mi lesz akkor? Lehet-e ezen valahogy segíteni, el lehet-e tüntetni? A jó Isten oly nagyon jó, hogy adott egy szert, amivel ezt a csunya képet örökre eltörölhetjük úgy, hogy még Ő sem látja meg többé s utána megint szép lesz a lélekvirág.

Ugye megértjük s tudjuk, melyik ez a csodaszer? A jó szentgyónás. A jó Isten itt mindent letöröl örökre, hogy megint szép lehessen a lelkünk. Ugye mindnyájan szép virágok akarunk lenni Isten szent Szívéen?

(Folytatjuk.)

Határozottsággal intézkedjünk!

A határozottság az erő és következetesség egyesítése a rossznak megelőzésére, megakadályozására és megtorlására. Minthogy a gyermekek természetüknél fogva rosszra hajlandók, ez a határozottság kelt bizonyos tiszteletteljes félelmet; ez tartja őket vissza a rossztól.

A határozottság nem szigorúság; nem is keménység, még hajthatatlanság sem; hanem bizonyos lelki erő, mellyel gyermekeinket a jó úton megtartani törekszünk. Nem jogos tehát az a határozottság, amely hiúságból, önszeretetből táplálkozik. S mivel a határozott fellépésnek az a célja, hogy a gyermekek félelemből kerüljék a rosszat, csakis úgy szolgálhat az igazán javukra, ha szelídséggel társul. Így majd nemcsak félelemből, hanem szeretetből is a jót akarják.

A természetrajz és vegytan tanítása az elemi népiskolában

A mai magyar népoktatás nem tesz különbséget a tantárgyak között. Ma nincsenek fő- és melléktantárgyak. Minden tantárgy egyformán fontos és egyenlő ranggal illeszkedik bele a tantárgyak egységébe. A természet- és vegytan is föltétlenül szükséges csak úgy, mint a többi.

Tárgyi célja, hogy a gyermek felismerje a maga helyét a természetben, megismerje a természet erőit, a testek külső jelenségeit és az anyagukban végbemenő változásokat. Megtanít védekezni a természeti erők káros hatásai ellen, veszélyeiket elkerülni. A természet erőinek okos felhasználására tanít, rajtuk való uralkodásra. És végül arra, hogyan lehet az életet szebbé és kellemesebbé tenni általuk. Értékesíti és nyújtja minden kis emberpalánta számára az emberiségnek a természettel vívott harcában szerzett évezredes tapasztalatait.

Alaki célja rávilágít, hogy a természet erői előtt mindenkinek meg kell hajolnia; azok törvényszerűsége és megmásíthatatlansága rendszeres gondolkodásra szoktat. A természet egysége, harmóniája és végső magyarázata annak bölcs Teremtőjéhez emel. Küzd a babonáság sötétsége ellen, ápolja a vallásos érzést. Fájdalmas hazaszeretetünket erősíti, amikor kapcsolatok útján állandóan Nagy-Magyarország természeti egységére emlékeztet. A tudomány nagyjainak tiszteletére nevel, amikor kegyelettel és hálával gondoltat a nagy feltalálókra és felfedezőkre. Egyszerűen, mozgásba hozza a gyermek egész érzelmi világát.

Anyaga az új tanterv szerint a III. és IV. osztály beszéd-értelemgyakorlatával kezdődik. Ez már felöleli a legfontosabb természeti elemi ismereteket. A mindennapi élet-

ben múlhatatlanul szükséges tudnivalókkal már itt találkozik a gyermek, természettani és vegytani érzéket szerez. Miként a történelemhez, földrajzhoz vagy egyéb tárgyakhoz, itt is anyagot gyűjt az V-VI. osztályra. A vízről, levegőről, égésről, tűzről, a meleg hatásáról, közlekedési eszközökről és más egyebekről már itt is beszélget és ismeretei lesznek, melyeket azután az V-VI. osztályban nagyon jól felhasználhat. Az V-VI. osztály anyaga lényegesen megkönnyebbül, ha előismeretekre építhet a tanító.

A természet- és vegytan az V-VI. osztályban lesz önálló tárgy. Itt kell a gyermeknek megtanulni legegyszerűbb formában, röviden mindazt, amire az életben szüksége van és amit talán majd a nyolcosztályú iskola fog kevésbé sűrítve tanítani.

Ha valahol, úgy itt kell óvakodni a gyermek megterhelésétől. Az V-VI. osztályban önálló tárggyá váló elemi ismeretek közül talán a legnehezebbek a természet- és vegytaniak. A tanítónak el kell találnia a módját, hogy a gyermek számára könnyűvé, kellemessé és élvezetessé tegye. Ezeket az ismereteket igazán nem lehet — még ha van is, — könyvből elsajátítani.

A természet- és vegytan tanításánál két eset lehetséges. Vagy nem érti a gyermek és fázik tőle a tanítóval együtt, vagy pedig játékosan tanulja, örül neki és alig várja az órákat. Ritka eset, hogy a gyermek érdeklődése a könyv nyomán felkeljen. Pedig a mai gyermeket a technika csodái elsősorban érdeklik. A történelmet — ha van — valószínűleg végignézi, szívesen olvasgatja, képeinek örül, majdnem mindegyik saját magától is; de a természet-tant csak az veszi a kezébe, aki ösztönszerűleg is érdeklődik iránta.

A természettanból és vegytanból a tanterv hatalmas anyagot ölel fel és természetesen más a beosztás az osz-

tott, részben osztott, vagy pedig osztatlan iskolánál. A vegytani rész aránylag rövidebb, egyszerűbb úgy, hogy játszva is el lehet végezni. De a természettant csak gondos beosztással és igyekezve. Legkönnyebb az anyag beosztása teljesen osztott iskolában: a külön V. és VI. osztálynál. Itt igazán feldolgozhat bőséges részletezéssel mindent a tanító. Ha az V-VI. osztály együtt van, akkor is elkészül vele, bár a természettannál itt is igyekeznie kell, hogy az anyagot elvégezhesse. Az osztatlan iskolában megtehető az, hogy az anyagot A és B évre osztjuk. A természet- és vegytan-anyagot két részre osztva, úgy az A, mint B év anyagát mind a két osztály egyszerre tanulja. Ha jó a beiskolázás, nem ismételt és nem marad el a gyermek, a hatosztályos osztatlan iskolánál beválik ez a beosztás.

Ha bármi előre nem látható okból elmarad a tanító az anyaggal, vagy akár előreláthatólag nem készülhet el vele teljesen, mindig azt válassza ki, ami feltétlenül szükséges; ami a gyermek életével egészségi vagy gazdasági vonatkozásban van. Sőt bármily kényelmes időbeosztással bármennyi idő áll is rendelkezésünkre, jó, hogyha minden ismeretcsoporthoz kiválasztunk egy-két tételt. Ezt nagyon alaposan és részletesen feldolgozzuk, ehhez kapcsoljuk és ennek alapján értetjük meg a többit. Semmi esetre sem teszünk úgy, hogy kényelmes tempóban haladva, arra az állásonra helyezkedünk, hogy amennyit lehet, elvégezzük, a többi pedig marad.

Ha a természettan anyagbeosztását nézzük, az általános mechanikára, hőtanra, hangtanra, fénytánra, a mágnesség és elektromosság körére oszlik. Mindeniket el kell végezni, bármilyen rövid idő áll is rendelkezésünkre, egyiknek sem szabad végleg elmaradnia. Sajnos, velem történt meg egy alkalommal, hogy mint kezdő tanító nagyon alapos akarva lenni, addig szemléltettem és kísérleteztem,

míg az elektromosságra egyáltalán nem került sor. Következő iskolaév őszen hallom a hírt, hogy egyik volt tanítványom apját agyonsújtotta a villám. Zivatar alkalmával künn a szőlőben kaszáját a diófára akasztotta, ő maga alá ült és úgy érte a villámcsapás. Hirtelen, még ha nem is úgy volt, összefüggést éreztem az elmaradt anyag és a szomorú eset között. Úgy éreztem, ha egyebet nem is, de a zivatarban való magatartásra falusi gyermeket okvetlenül meg kellett volna tanítani. Inkább a tükrök, iránytű, vagy más egyéb technikai rész, a falusi nép életétől távolabb eső dolgok maradtak volna el!

A természettudományok tanításában a részről az egészre, az egyes esetről az általánosra való következtetést követjük. A tanítás fokozata különben ugyanaz, amit 300 esztendővel ezelőtt a nagy Bacon jelöl meg, vagyis: A jelenség, tünemény érzékeltetése, szemléltetése, kísérlet (esetleg belső szemléltetés). Bacon szerint ez az első és legfontosabb, mert: „Semmi sem lehet addig az értelemben, amíg nem volt meg az érzékekben.” Második lépés a jelenség általánosítása, a törvényszerűség felismerése. Harmadik a gyakorlati alkalmazás.

Mint egyéb tárgyakban, úgy itt is állandó a kapcsolat a gyermek otthoni és iskolai élete, meg az anyag között. Az életből okulva, az életnek és az életért tanul. Már maga a kirándulás is okvetlenül alkalomszerű. Nem azért tanulunk meg valamit, mert éppen órája van, hanem, mert valami esemény szükségszerűvé tette, hogy szó legyen róla. Különösen a ritka eseményeket sohase hagyjuk kihasználatlanul. Például hogyan húzták fel talpatára a hősök szobrát? Hogy került az új harang a toronyba? Építkezések a faluban. Léggömb vagy repülőgép jelenik meg a falu felett. Vasút épül, artézi kút készül, villanyt vezetnek be.

Nem ragaszkodunk éveken át okvetlenül ugyanahhoz a kiinduláshoz, bármilyen jó is volt egyszer; máskor már únott és sablonos lehet. Tapasztaltam egyszer, hogy mikor az egyensúlyt, súlypontot tanítva, egy alkalmilag látott felborult szalmásszekérből indultunk ki; a gyermekek nagy érdeklődéssel figyeltek és szépen megértették a dolgot. Másik évben ugyancsak visszaidéztük és felborítottuk azt a bizonyos szalmásszekeret, de ezúttal teljesen hatástalanul. A legjobb tanuló tanítás alatt egy álmoskönyv szemléletébe merült. De azért csodálatosképen tudta, miről volt szó. Végén kiderült, hogy osztatlan iskola lévén, előző évben odafigyelt, amikor a szalmásszekér felborulása még mint újság hatott reá. Következő évben már nem érdekelte.

(Folytatjuk.)

Ped. szem.

Királikné, Erdős Jenke.

A hóvirág. III. osztály.

Kedves gyermekek! Mesét mondok, figyeljétek! Tavasz volt, derűs, mosolygós. Táncolt a napsugár a fák levelein, csókolgatta a virágokat. Az enyhe szellő szelíden ringatta az erdei és mezei virágok ezreit. Csend volt; minden nyugodt volt és mégis kacagó, életvidám. Az erdei tündér gondolt egyet, elküldte csatlósait, a kicsi erdei manókat a virágokhoz azzal, hogy a következő napon tartandó virággyűlésre minél nagyobb számban jöjjenek el. Az erdei manók apró lábaikkal gyorsan vitték az erdei tündér üzenetét valamennyi erdei, mezei és kerti virágnak.

A következő nap sok-sok ezer virág sietett a gyűlésre, hogy megbeszéljék egymás baját, bánatát, örömet. Vajjon miről táncszokhattak ezek az apró virágok? (A gyermekek fantáziája működik.)

Sok mindenről volt ott szó! Az egyik virág többek közt ezt mondta: „Kedves virágtestvéreim! Eddigi életünkben mi mindig csak az embereknek szereztünk örömet. Úgy látszik, a jó Isten velünk örvendezteti meg a jószívű embereket. Az év-

nek sok-sok napja közül az egyik nap legyen a mi napunk. Ezen a napon magunknak éljünk, magunknak szerezzünk örömet.” — Úgy van, úgy van! — bölintgattak az apró virágfejek. Megállapodtak abban, hogy melyik nap legyen az ő napjuk. S hogy emlékezetessé tegyék ezt a napot, elhatározták, hogy virág szépség-versenyt rendeznek. A verseny bírójává az erdei tündért választották meg.

A gyűlés végeztével elszéledtek a virágok, mindegyik ment a maga útjára, dolgára.

Ki tudná tovább folytatni a mesét?

Bizony, a következő napokban nagy készülődés, sürgés-forgás volt az erdőben, mezőkön, kertekben. Bizakodva, titkos reménnyel teli lélekkel készült valamennyi kis virág a nagy napra, amely napon el fog dőlni, hogy vajjon a sok-sok ezer kis buksi virágfej közül melyik a legbájosabb, legkedvesebb és legszebb.

Felvirradt a várva-várt nagy nap. Megriadt kis virágokkal lett népes minden út, mely az erdőbe vezetett. Vajjon mit gondolhattak a virágok? Vajjon melyik lesz a szépség-verseny nyertese?

Mikor együtt volt a sok-sok ezer kis virág, megkondították a manók az erdei tündér harangját. Nagy csend lett, csak az apró kis virágszívecskék dobogtak gyorsabban.

Megkezdődött az ünnepség. Minden virágnak el kellett lejténie az erdei tündér trónusa előtt.

Megindult a virágok végelethetetlen sora. Felejthetetlen szépségű felvonulás volt ez. A rengeteg virág tarka, cifra, káprázatos, színpompás köntösben táncolta kedves, bájos táncát a szigorú, de igazságos bíró trónusa előtt.

A virágok végén egyszerű hófehér ruhában, fejét lehajtva szerényen, csendesen, feltűnést nem keltve lépegetett el ez a virág. (Lerajzolom a hóvirágot.)

Az erdei tündérnek nagyon megtetszett az egyszerű ruhába öltöztetett szerény hóvirág. Magához hívta és így szólt: „A virág-szépségverseny sok ezer versenyzője közül te kapod az első díjat; mert tudd meg, nem az a legszebb, ami a legtar-

kább, legfeltűnőbb; hanem az igazi szépségnek a szerénység, egyszerűség adja meg az igazi értékét. Te voltál az utolsó a virágok nagy felvonulásában, ezért külön jutalom jár. Ezentúl te leszel az első nyíló virág. Te leszel a tavasz hírnöke. A te jövetelednek fognak az emberek legjobban örülni, mert ha te viríatsz, akkor rövidesen eljő a kikelet, melyet nagy szeretettel várva-vár a nagy természet minden lakója.

Szép volt az elbeszélte kis történet? Ha már nagyon tetszett a kis történet, akkor beszéljünk a hőséről, a virág-szépségszereséről, a hódolatáról. Nézzünk, beszéljünk róla. Oly kedves virág; megérdemli, hogy megismerjük az életét. (Minden gyermek kap egy hódolatot a kezébe.)

Él-e ez a hódolat? Él. A lakása hol van? Erdőben. Mindig ilyen nagy volt, ilyen szép lehetett ez a hódolat? Nem. Megnőtt, már virít is. Bizony gyermekek, úgy él, úgy fejlődik, nő ez is, akár csak ti. Figyeljétek csak a táblára. (Felrajzolom a táblára a hódolat fejlődését három rajzban.)

Megnőnél-e te N., ha nem ennél? Nem. Hogy éljünk és egészségesek legyünk, ennünk kell. Vajjon ez a virág is eszik, táplálkozik? Igen. Hiszen nincsen szája! A gyökerével szívja fel a földből a táplálékot. Mire van még szüksége a táplálékon kívül a növénynek? Levegőre! A levegőt a keskeny kardalakú leveleivel, a rajtuk lévő apró nyílásokkal szívja fel. Ez a növénynek a tüdeje. Milyen érdekes, éppen úgy él a virág is, mint mi. Ezek az apró gyökérszálak szívják fel a földből a vizet és a vízben feloldott egyéb táplálékot.

Kora tavasszal még hideg van, legtöbbször fagyos a föld; akkor honnan veszi a kis hódolat szükséges táplálékát? A vastag, húsos földalatti részből, a hagymájából. A hódolat hagymája már ősszel is megvolt a föld alatt és belőle nőtt ki, belőle vette táplálékát a növénynek földalatti része. A hagyma a növény éléskamrája. Milyen okos, előrelátó gazda a kis hódolat!

De hogyan jut a táplálék a gyökértől a viráig? A gyökértől vékony erek vezetnek a szárba, levélbe, a virágba. Akár csak a mi testünkben a vér, úgy mozog, áramlik a növényben a táplálék. Szemléltetés. Vörös tintába teszem, azt fogjuk látni,

hogyan a virág erei megvörösödnek. A virág erei ugyanis felszívják a vörös tintát.

Vajjon tud-e örülni a hódolat az életnek? Tud. Úgy mutatja meg, hogy virít, levelei szép zöldek, egészségesek. Igen, így köszöni meg a jó Istennek az életét. Milyen alakú a virág? Harang, csengetyű alakú. Milyen színű? Hófehér. Hogyan került ez a virág ide? Vajjon mit tudna ez a pár száz hódolat nekünk beszélni?

Mondjuk el még egyszer a hódolat életét. (A táblai rajz és a növény alapján a gyermekek elmondják a hódolatról tanultakat.) Én nagyon szeretem ezt a kedves virágot. Azt hiszem, mindenki szereti. Díszíti a lakásunkat, virágja szép. Milyen kedves az az asztal, melyen a tavasz hírnöke, a hódolat van a vázában. Ha hódolatokkal díszített asztalt látok, mindig megállok és gyönyörködöm benne. Itt jó emberek lakhatnak, — gondolom magamban — mert szeretik a szépet, szeretik a virágot. Egy költő bácsi is mondta egyszer egyik versében: „Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet.” (Petőfi.) A hódolat a magyar ember szereti, verset, nótát csinál róla. A hódolatról szóló egyik versikét majd elmondja N. A jó Isten azért teremtette a virágot, hogy a földet széppé tegye, hogy az embereknek örömet szerezzen vele. Lássuk és keressük tehát a virágokban a szépséget és tudjunk neki tiszta szívből örülni. Mit tanulhatunk a hódolatától? Szerénységet, egyszerűséget, stb.

Rajz. A táblára rajzolt rajzokat a tanulók rajzfüzetükbe lerajzolják. Képzletes rajz. Mese illusztrációja. Szoba, ahol virág pompázik, virágos ablak, virágárus, stb.

Budafok,

Müller János tanító.

A cserebogár. III. osztály.

Gyermekek, mikor voltunk utoljára kirándulni? Örültetek neki? Nem felejtettétek el azt, amit akkor megfigyeltünk? Talán írtunk is róla valamit? Azonban nemcsak akkor kell a látottakat megfigyelni és megjegyezni, ha veletek vagytok, hanem akkor is, ha magatokban mentek valamerre. Én is így szoktam tenni, ha hasznos vagy érdekes dolgot látok.

A napokban is láttam valami érdekeset. Elmondjam? Mint említettem, egyik nap, amikor sétálgattam, benéztem a szép, rendes udvarokba. Az egyik udvarban egy öreg bácsit láttam. A bácsi egyik fától a másikig ment és mindenik fára tűzött valamit. Nem láttam jól, hogy mi lehet az, azért bementem. Megkérdeztem a bácsit, hogy miket tűzdelte a fára. A bácsi elmondta, hogy cserebogarat. Vajjon miért tűzdelte fel a cserebogarat? Majd beszélgetünk erről.

Láttatok már cserebogarat? Talán már fogtatok is? Megnéztétek jól? N. beszélj el, milyennek láttad te? B. itt egy cserebogár; nézd meg jól és mondd el, hogy olyannak találd-e, mint amilyenek N. mondotta?

Itt elmondatom alakját, színét, szárnyát, stb. Majd az élő bogarat ráteszem az egyik gyermek ruhájára azért, hogy a másik vegye le. Itt megfigyeltem, hogy a bogarat csak nehezen lehet levenni a ruháról. Mit gondoltok, miért olyan nehéz levenni a bogarat a ruháról? Melyik testrészével kapaszkodott bele a ruhába? Ugyan miért van ilyen lába? Hol szokott tanyázni? Miért nem esik le a falevélről? Ki gondoskodott arról, hogy ilyen legyen? Látjátok, gyermekek, a jó Istennek mindenre és mindenre van gondja; még a bogárkáról is szeretettel gondoskodik. Mit is mondtunk az előbb, hogy hol szoktak a cserebogarak tanyázni? Örül-e a fa annak, hogy a cserebogarak rajta tanyáznak? Mijét bántja a cserebogár a fának? Bizony némelyik évben, ha sok a cserebogár, még az is megtörténik, hogy a fa összes leveleit megeszi.

Megfigyeltétek-e már, hogy egyik évben több, a másik évben kevesebb cserebogár van? Ti persze nem tudjátok, hogy

miért van ez? Majd elmondom. A cserebogár szerencsénkre nem sokáig él. Mit gondoltok, meddig? Néhány napig; de addig is elég sok kárt tesz. E pár nap alatt, míg itt röpköd körülöttünk, petéket rak a földre és ezek a peték kikelnek. Ebből előbb hernyóforma állat lesz; ez az álca vagy lárva. A nép pajornak vagy csimasznak hívja. (A táblán levő rajz a cserebogár fejlődését ábrázolja.) Mi a neve tehát e hernyóforma állatkának? A gyermekek mondják s én írom a rajz alá a neveket. Nézzétek, milyen alakú a pajor? Palkóforma. Hány pár lába van? Feje kicsi vagy nagy? Nagy fején látjátok azokat a nagy, erős rágókat? Mit rág azzal? A növények gyökereit eszi. Mi lesz a növénytől, ha a csimasz, a pajor a gyökereit elpusztítja? Bizony, gyermekek, nagyon sok növényt tud elpusztítani, mert három évig él, növekszik, garázdálkodik a föld alatt ez a lárva, álca.

A harmadik évben átalakul. Ez úgy történik, hogy a pajor régi bőréből nem pajor alak, hanem ilyen kis állat búvik ki. Láttatok, hallottatok-e már valamilyen állatnak ilyenféle átalakulásáról? Volt-e valamelyiteknek selyemhernyója? A hernyóidat te etted? Mi lett belőlük? Lám a cserebogár is úgy alakul át, mint a selyemhernyó. Látjátok ez a pajor ilyen lett. Milyenhez hasonlít most? Igen, már majdnem olyan, mint a cserebogár. Legjobban abban különbözik tőle, hogy nem mozog. Olyan, mint a kislányok bábuja; az is hasonlít a kislányokhoz, csak hogy nem mozog. Ezért még a neve is hasonlít a bábúéhoz; bábúnak hívják. (Leírom a rajzhoz.)

Ebből a bábúból lesz a harmadik évben a körülöttünk röpködő cserebogár. Ha körülöttünk akar röpködni, ott maradhat a földben? Hány évig él a cserebogár a föld alatt? Hány évig fejlődik tehát? Azért minden hányadik évben láthatunk sok cserebogarat? Gyermekek, mije bántja tehát a cserebogár a növényeket? Ha ennyi kárt okoz, kell-e pusztítani? Vajjon hogyan pusztítjuk a pajort? Ásóztatok ti már? Ástatok-e már fel ilyen pajort, mint amilyent a táblára rajzoltam? Ha ilyen fehér pajort találtok ásáskor, szántáskor, tapossátok el.

Szerencse, hogy van a föld alatt egy állat, amelyik ezeket

elpusztítja. Mi már tanultunk erről az állatról. N. emlékszel rá melyik lehet az? Ezért most is ismétlem, hogy a vakondot nem szabad bántani. Hát a föld felett mi segít nekünk a cserebogarat pusztítani? Látjátok, most fogjuk a madarak és fák napját ünnepelni; fogadjátok meg ismét, hogy szeretni és védelmezni fogjátok őket, mert láthatjátok a cserebogárnál is, hogy mily hasznosak.

De nemcsak a madaraknak, hanem nekünk is pusztítani kell őket. Az a bácsi, akiről az előbb beszéltem, azért tűzte ki a cserebogarakat a fákra, hogy ezt látva, a többi bogár megijedjen és azután az ő fáját elkerülje. Helyesen cselekedett-e ez bácsi? Bizony nem; mert fáj-e az annak a bogárnak? Mit mondhatnánk a bácsi tetteire? Szabad-e kínozni az állatot? Akkor szabad-e, ha azok nekünk kárt okoznak? Hogyan kell az ilyen állatot elpusztítani?

Mindennek megvan a maga módja, így a cserebogár elpusztításának is. Reggelenként a cserebogarak a fákon fázósan alszanak; mit kellene ilyenkor tenni, hogy leessenek? Úgy van; ha megrázzuk a fát, leesnek. Ott hagyjuk őket a fa alatt? Miért nem? Tehát azonnal össze kell őket szedni és forróvízzel leönteni; így még hasznosak is, mert a baromfiak, sertések szívesen megeszik őket. Látjátok ezt kellett volna tennie az öreg bácsinak is; mert úgy csak kínozta, de nem pusztította el őket. S ha a kínlódó társától esetleg megijedt bogár elrepült is a bácsi fájától, máshol nem okozott kárt? Mit mondhatunk a bácsi viselkedésére, mivel csak az önmaga fáját védelmezte? Szabad-e önzőnek lenni?

Mi már egyszer beszélgettünk egy olyan esetről, hogy valaki az úton patkót talált és kiszögezte a ház elé, mint az öreg bácsi a bogarat. Emlékeztek erre? Minek neveztük akkor ezt a tettet? Babonának. A bácsi tettet is annak mondhatjuk-e? Szabad-e az ilyen babonában hinni? Okos dolog-e utánozni? Bizony, gyermekek, a sok cserebogár az ilyen babonától nem pusztul el; ebből is látszik, hogy a babonán csak nevetni kell.

Gyermekek, azt mondtuk, hogy sok cserebogár van. Mi már beszélünk egyszer arról, hogy amiből a magyar ember

sokat lát, azt szereti faragásaikor, rajzolgatásaikor felhasználni. Emlékeztek erre? Tudnátok ebből egy-két példát mondani? Látjátok, a cserebogarat is felhasználja a magyar ember, mert sokat lát belőle. A cserebogarat még a nótájában is emlegeti Hallgassátok csak meg ezt a nótát:

Cserebogár, sárga cserebogár . . . stb.

Azonban nem csak a magyar nép látja meg a cserebogarat, hanem a magyarok legnagyobb költője is, akitől már ti is tanultatok verset, s akinek szülővárosát megmutattam nektek, mikor Pest megyéről tanultunk. Ki is az? Hol született? Gyermekek, ez a nagy költőbácsi is meglátta a sok cserebogarat és ebben a versében megemlékezik róla: (Szülőföldemen című költemény felolvasása). Látjátok, Petőfi Sándor nagy költőnk is mily szeretettel emlékezik meg a jó, régi magyar nótáról s abban is a cserebogárról. Így, ha az emberek annyit foglalkoznak ezzel a bogárral, jó, ha ti is sok mindent tudtok róla.

Milyenek is látod te a cserebogarat? Mondd el úgy, mint ha a kezeden lenne és néznéd! Miért nem esett le a B. kabátjáról és a fáról? Hol lakik tehát? Örül neki a fa? Miért nem? Csak a fa leveleiben tesz kárt? Hogy kerül a föld alá? Hányféle alakban nő a föld alatt? Hogyan hívjuk akkor, mikor ott kárt tesz? Megismered-e majd, ha eléd kerül? Miről? Elpusztítod-e? Mi segít nekünk ott pusztítani? A föld felett hogyan pusztítanád? Kártékony-e? Szabad-e azért kínozni? Ne is kínozzátok, hanem pusztítsátok el úgy, ahogy most tanultuk.

Sashalom,

Kurucz József tanító.

Kenyérsütés. V. osztály.

Hangulatkeltés. Tegnap bekopogtatott hozzám egy öreg koldus. Éhes volt szegény és rongyos. Pénzt adtam neki. Ő azonban nem fogadta el, hanem könyörgő szemekkel nézett rám és ezt mondta: „Kenyeret kérek, mert még ma nem ettem kenyeret.” Mi a mi legfontosabb táplálékunk? Mit látunk mindennap az asztalunkon? Még imáinkban is a mindennapi kenyeret kérjük a jó Istentől. Miért kért az öreg koldus is kenyeret?

Mit reggeliztél Ilonka? Nem ettél-e a kávé mellé valami mást is? Te nagyon jó reggelit kaptál! Hát te mit reggeliztél? Mit ettél a tejjel? Hát te mit reggeliztél? Hol veszitek a kenyeret? A boltban. Hát ti hol veszitek a kenyeret? Édes anyám süti. Akkor ti házi kenyeret esztek. Hoztál belőle ozsonnára is? Mutasd meg. Jó nagy karaj! Ezt mind megeszed? Jóízű? Megkóstolhatom? (Megkóstolom.) Nagyon jóízű. Igazán jó kenyeret tud sütni édesanyád! Mikor sütötte? Tegnap. Mi holnap sütünk kenyeret. Nálunk minden csütörtökön sütnék. Kik esznek még házi kenyeret? Miért szeretjük jobban a házi kenyeret, mint a pékkenyeret? Olcsóbb is és jobb is a házikenyér. Minden gazdasszony büszke arra, ha szép foszlós és jóízű kenyeret tud sütni. Ti akartok-e jó gazdasszonyok lenni? Meg akarjátok-e tanulni, hogyan kell jó kenyeret sütni? Tudjátok-e, hogy a jó kenyér sütésének sokféle titka van ám? Tanuljátok meg!

A kenyér nélkülözhetetlen táplálék, ezért minden háziasszonynak tudnia kell, hogyan készül a jó kenyér.

A *kenyér anyaga*: Miből sütik a kenyeret? Ti milyen lisztből sütitek? Ti milyenből? Mikor fehérebb a kenyér? Ha búzalisztből készül. Milyen a rozskenyér? Barna. Ki látta már, hogy áttört burgonyát tesznek a kenyérlisztbe? Ti burgonyával sütitek a kenyeret, Irén? Miért tesznek a kenyérbe burgonyát? Mert akkor nem szárad meg oly gyorsan és olcsóbb is. Még milyen lisztből sütnék kenyeret? Zab- és árpalisztból. Ki evett már zab- vagy árpakenyeret? Hol sütnék ilyet?

Megfigyeltétek-e már, mikor édesanyátok kenyérsütéshez készült, milyen eszközöket készített elő? Kenyérsütő teknőt, kenyérkosarat, lapátot, szénvonót. Milyen eszközök ezek? Sütőeszközök. Mikor édesanyád a kenyérsütéshez készül, mit vesz elő legelőször? A kenyérsütő teknőt. Télen, vagy ha hűvös idő van, milyen helyre teszi a teknőt? Miért? Mit készít be ezután? A lisztben lehet valami pizok, amit el kell távolítani. Hogyan távolítja el? Hová szitálja édesanyád a lisztet?

Mit csinál ezután? Miért készít édesanyád kovászt? Hogy a kenyér megkeljen. Házikenyérbe inkább kovász való, mint élesztő. Honnan veszi édesanyád a kovászt? Az előző sütés

alkalmával meghagy egy kevés tésztát kovásznak és megszáritja, hogy jobban elálljon. Láttad-e már, hogyan készít édesanyád helyet a kovásznak? A kenyérsütő teknő végébe rakja a lisztet, a másik végébe csak annyi lisztet hagy, amiből a kovászt elkészíti. Hogyan készül a kovász? A megszáritott kovásztésztát langyos vízbe áztatja; amikor teljesen szétázott, a kovásznak hagyott liszttel összevegyíti, tiszta ruhával jól letakarja a teknőt, hogy meg ne fázzon a kovász és hogy jól megkeljen. Édesanyád mikor szokott hozzákészülni a kenyérsütéshez?

Az *erjesztő gombák munkája*. Mikor édesanyátok reggel levette a ruhát a kovászról, mit láttatok? Azt, hogy egészen tele volt a kenyérsütő teknő vége tésztával. Mi történt a kovásszal? Szeretnétek-e tudni, mi történt éjjel a kovással és miért lett reggelre olyan sok? Figyeljete, elmondom nektek. A búzaliszt egyik főanyaga, a keményítő, a tésztában átalakul cukorrá. Majd a levegőből erjesztő gombák jutnak a kovászbába, abban a cukrot felbontják szeszre és szénsavra. Ez az erjesztő gombák munkája. Mi keltette meg tehát a kovászt? Az erjesztő gombák.

Talán már tanultátok is, hogy a must erjedését is mi okozza? Az erjesztő gombák szabad szemmel nem láthatók, tehát milyenek? Ha meleg és nedves helyre jutnak, igen gyorsan szaporodnak. Ti már sokszor hallottátok, hogy a gombák a meleg és nedves helyen elszaporodnak. Mi történt hát a kovász erjesztő gombáival a meleg hatása alatt? Elszaporodtak. Mivel szoktak még kovászt csinálni? Élesztővel. Az élesztőben az erjesztő gombák már készen vannak. Mivé alakítják át az erjesztő gombák a tészta cukortartalmát? A szénsav felfújja a tésztát, a tészta megkel.

Mit csinál édesanyád reggel a megkelt kovással? Összekeveri az egész liszttel. Mit önt a lisztre? Langyos, sós vizet. Hogyan dagaszt édesanyád, Jolánka? Mutasd meg! Mikor hagyja abba a dagasztást? Ha a tészta már nem ragad a kezéhez. Ekkor mit csinál édesanyád? Betakarja a tésztát és kelni hagyja. S amíg a tészta kel, mit csinál? Fűti a kemencét. A megkelt tésztát mibe teszi? Szakajtóba. Még a szakajtóban is kelni hagyják a tésztát, azután bevetik a kemencébe. Tu-

dod-e, mennyi idő alatt sül meg a kenyér? Három óra alatt. Mit gondoltok, mi történik a meleg kemencében az erjesztő gombákkal? Elpusztulnak. Hát a szeszt érezzük-e a kenyérben? Hová lesz belőle a szesz? A kemencében elpárolog. Mi marad a helyén? Apró lyukak. Láttatok-e már olyan kenyeret, hogy olyan nagy lyukak is voltak benne, mint egy mogyoró? Mi okozta ezt? Ott sok volt a szénsav.

Hogyan sütnél kenyeret, Erzsike? Ha jól sikerül a kenyérsütés, milyen a kenyér? Könnyű, foszlós. Hát a keletlen kenyér milyen? Szalonnás.

A jó kenyér drága kincs a házban! Éppen azért, mert olyan drága kincs, becsüljük meg!

Kiskúnhalas,

Fejesné, Nagy Margit
tanítónő.

A jó Isten könyvének betűi.

3

A virág

Azután még ott vannak a gyógynövények is. Ezekre szépen mondja boldogult Prohászka püspök: „Az útszéli gyógynövények kínálják egészségetadó, nyavalyákat szüntető nedveiket. Az élet országúdját is az erőt és életet adó növényzet szegélyezi. A lelket is egész gyógyfüves erdő környékezi, mely kinevelhetné benne a romlatlan lelkületet. Hány szerencsétlen beleütközik és nem veszi észre. De az Isten növényei, a kegyelmi élet illatos gyógyfüvei is csak akkor gyógyítanak, ha átéljük azokat, tehát itt sem elég, ha csak a nevüket ismerjük.“

Aki így tudja élvezni a virágokat, annak fokozott gyönyörűség megismerni azt a nagy bölcseséget, mely a gyökértől kezdve a növény legkisebb részéről is lerí s mutatja az örök szépség és bölcsesség tengerét, amelynek minden virág csak parányi cseppje.

Bölcsességgel kormányozzunk!

Bölcsesség az az erény, mely igazi értékében állítja elének a dolgokat, következőleg helyes választásra és cselekvésre indít.

Első hatása a tanító-nővére az, hogy nagyrabecsüli és szereti működési körét. Felfogja magasztos voltát; azt a nagy jót, amelyet tanítványaival szemben gyakorolhat és azon lelki előnyöket is, amelyeket önmagának szerez, miközben az ifjúság nevelésének szenteli magát.

Másik hatása a tanító-nővére abban áll, hogy legnagyobb fontosságot a vallásos nevelésnek és az áhítatgyakorlatoknak tulajdonít. A többi tantárgyak és gyakorlatok csak másodrangú szerepet játszhatnak ezek mellett. Fődolog azonban, hogy elsősorban önmaga gyakorolja azokat az erényeket, melyeket tanítványainak ajánl. Hiszen a jópélda követésre vonz; nélküle a szó csak elhangzik.